

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

ОСЯК СВІТЛАНА ВІКТОРІВНА

УДК 821.161.2.09Вороний(043.3)

**ТВОРЧІСТЬ МИКОЛИ ВОРОНОГО В КОНТЕКСТІ
МОДЕРНІСТСЬКОГО ДИСКУРСУ**

Спеціальність 10.01.01 – українська література

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового
ступеня кандидата філологічних наук

Тернопіль – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі історії української літератури і компаративістики Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент
Починок Людмила Іванівна,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка,
доцент кафедри історії української літератури і компаративістики.

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
Мацько Віталій Петрович,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,
завідувач кафедри української мови і літератури;

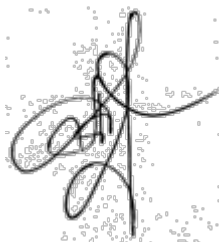
кандидат філологічних наук, доцент
Поляруш Ніна Степанівна,
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
доцент кафедри української літератури.

Захист відбудеться 11 травня 2021 року о 11.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 58.053.02 із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка за адресою: вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027.

Із дисертацією можна ознайомитися на сайті <http://tnpu.edu.ua> та в бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027.

Автореферат розіслано 8 квітня 2021 р.

В. о. ученого секретаря
спеціалізованої вченої ради

Л. П. Вашків

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження викликана потребою осмислити творчість Миколи Вороного (1871-1938) в аспекті символічного поля модерністського дискурсу. Мистецький світ поета увиразнюється авторським новаторством, ерудицією, неповторним чуттям мови. Його зображально-виражальні засоби, за допомогою яких автор умовно-образно моделював світ (домисел, вимисел, фантастика), засвідчують художні пошуки письменника образних символів, збагачених правічним міфологічним мисленням українського народу, його віруваннями та звичаями.

Одним із потужних рушіїв літературного процесу є взаємодія традицій і новаторства, динамічні зміни, що оновлюють, змінюють, деканонізують мистецтво слова. Початок ХХ століття в українській літературі позначений експериментаторством, коли молоді автори розширювали формозмістові межі прози, поезії, драматургії (Леся Українка, М. Коцюбинський, Микола Вороний (оскільки сина письменника, також поета, звали Марко, тому далі у тексті всюди пишемо Микола Вороний), В. Винниченко, М. Філянський, Г. Чупринка та ін.), збагатили творчу лабораторію несподіваними, неординарними модерністськими прийомами. Експерименти в українській літературі зумовлені епохою катаклізмів через поширення в Західній Європі, Російській імперії ідеологічних постулатів марксизму, що супроводжувалися політичними й економічними страйками, мітингами, революціями, подіями Першої світової війни, громадянським протистоянням (в Росії), і, зрештою, остаточним приходом до влади більшовиків у 1920 році. Кризові явища відбилися й на характері творення культури. У 20-х роках в Україні залишалася проблемною для радянської ідеології модерністська художня творчість, але з цього швидко знайшли вихід, підмінивши усталеними приписами партійності і народності на засадах марксистсько-ленінської методології в строгих рамках псевдостилю під назвою соціалістичний реалізм.

Відтак художня спадщина багатьох українських авторів була під суворою забороною, переважну більшість письменників репресовано сталінською системою, їхні твори роками не видавались, а імена цензори старанно викреслювали. Тому твори окремих письменників-модерністів не є повністю зібрані, а отже, й не досліджені. Насамперед це стосується творчості Миколи Вороного – лідера, теоретика і практика модернізму. Він зайняв чільне місце в історії української літератури як талановитий поет, публіцист, перекладач, літературний критик, театральний і громадський діяч. Невсипуща праця зачинателя української модерністської естетики досі залишається «terra incognita» для широкого загалу дослідників. Грані самобутнього таланту поета шліфувалися під час історичних та мистецьких збурень, коли в Західній Європі заявили про себе такі новатори, як П. Валері, Ф. Ведекінд, В. Вітмен, Д. Лоуренс, Ф. Пессоа, Г. Тракль та ін.

Проблема художньої естетики модернізму і надалі залишається актуальною, незважаючи на численні студії українських літературознавців (Т. Гундорової, О. Забужко, С. Михиди, М. Моклиці та ін.), оскільки в

українському літературному просторі тієї доби письменницькі постаті не охоплені належною увагою дослідників. Щоправда, творчий хист Миколи Вороного, котрий, крім поезії, заявив про себе в художньому перекладі, літературній критиці, театрознавстві, публіцистиці, знайшов потрактування у наукових студиях Г. Вервеса, В. Колкутіної, В. Кузьменка, Л. Куценка, В. Кшевецького та ін. Однак комплексного, всебічного осмислення творчості Миколи Вороного досі немає. Зазвичай письменник приваблює увагу дослідників неординарністю поетичної естетики, багатогранністю й широтою охопленої тематики, глибиною порушених проблем та чіткістю і сміливістю літературних декларацій у добу непростих дискусій і напружених суперечок між представниками опозиційних шкіл народницької та модерністської (тоді – «декадентської») критики щодо подальших шляхів розвитку українського письменства.

Тому, незважаючи на появу досліджень, що торкаються проблеми поетичної творчості Миколи Вороного, можемо констатувати факт відсутності праць, у яких об'єктом та предметом вивчення були б естетична специфіка символів у ліриці, її жанрово-стильове новаторство, композиційні та ідейно-тематичні особливості поезій Миколи Вороного.

Ця обставина, на наш погляд, зумовлює актуальність теми дослідження, що визначається й тією непересічною роллю, яку відігравала творчість митця у процесі розвитку української поезії в першій чверті ХХ століття. Вилучення творчого доробку письменника на багато років із наукового та культурного обігу, продиктоване ідеологічними чинниками, нині зумовило потребу глибшого вивчення проблематики творчої спадщини Миколи Вороного в аспекті модерністського дискурсу, всебічного осмислення його місця в історії української літератури. Особливої уваги заслуговують художньо-філософська, культурологічна парадигми поета, поєднання біографізму й автобіографічності, проблеми авторського «Я», концептуальні моделі літературного сюжету- й характеротворення, поетикальних та інших вимірів творчості Миколи Вороного.

Недостатнє теоретико-практичне вивчення літературознавчої проблеми зумовило вибір теми дисертації та її актуальність.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Проблематика кандидатської дисертації перебуває в руслі науково-дослідницької теми «Проблема традицій і новаторства в художній літературі» кафедри історії української літератури і компаративістики Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Основний зміст дисертаційної праці відповідає навчальним планам і навчальним програмам Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, що передбачають вивчення історії української літератури. Тема дисертації затверджена на засіданні вченої ради Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (протокол №1 від 28 січня 2016 р.). Тему у формулюванні «Творчість Миколи Вороного в контексті модерністського дискурсу» уточнено на засіданні Бюро наукової

ради «Класична спадщина та сучасна художня література» (протокол №1 від 19 травня 2016 р.) при Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України.

Мета дослідження полягає у розкритті творчої індивідуальності Миколи Вороного, виявленні особливостей його художнього мислення, з'ясуванні ролі поета в утвердженні модернізму в українському письменстві на початку ХХ століття.

Досягнення мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- окреслити творчу постать Миколи Вороного в контексті модерністського дискурсу українського письменства початку ХХ століття;
- розкрити літературно-критичну рецепцію творчості Миколи Вороного як наукову проблему;
- з'ясувати джерела художнього світогляду, естетичні та культурні засади творчості митця;
- обґрунтувати естетичну вартість поетичних текстів, оригінальні художні знахідки автора в контексті модерної стилетворчості початку ХХ століття;
- виявити жанрово-композиційні, стильові та ідейно-тематичні елементи лірики Миколи Вороного;
- схарактеризувати естетичний простір символу в ліриці письменника;
- дослідити ідейно-художні та культурологічні погляди Миколи Вороного в його театрознавчій, епістолярній та публіцистичній спадщині;
- узагальнити цінність художнього доробку письменника, з'ясувати його місце й роль в українському літературному процесі початку ХХ століття.

Об'єкт дослідження – життєтворчість Миколи Вороного, його поетична, театрознавча, епістолярна та публіцистична спадщина. До розгляду в дисертації залучено також листи окремих письменників, літературно-критичні статті, рецензії в періодичній пресі, матеріали Відділу рукописних фондів і текстології Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України.

Предметом дослідження є модерністський дискурс творчості Миколи Вороного, котрий оновив українську літературу початку ХХ століття.

Методи дослідження. Для реалізації мети та виконання поставлених завдань використано *біографічний метод* – для осмислення поетики художньої літератури у її зв'язку з біографією письменника, середовищем, соціальними та художніми ідеями, епохою, в якій жив і творив письменник; *історико-літературний* та *літературно-критичний* методи сприяли детальному вивченню художніх текстів, їх теоретичному обґрунтуванню, узагальненню та концептуалізації. У процесі аналізу символіки використано *історико-генетичний*, *контекстуальний* і *компаративний* методи інтерпретації тексту. Антропологічний підхід та елементи психоаналізу, рецептивної естетики розширили спектр наукових пошуків через з'ясування особливостей психології автора, його внутрішнього світу, читацького сприйняття творів, виявлення ознак модерністської поетики митця. У дослідженні також використано методіку концептуального аналізу для

розкриття ключових понять, семантики символів, специфіки національної концептосфери.

Теоретико-методологічну основу дисертації склали теоретичні, історико-літературні, культурологічні, філософські праці українських та зарубіжних науковців В. Агеєвої, Т. Адорно, М. Бахтіна, М. Бердяєва, Є. Бистрицького, Л. Білецького, О. Білецького, Н. Буало, Г. Вервеса, О. Веселовського, К. Віка, О. Галича, А. Гуляка, Т. Гундорової, М. Євшана, С. Єфремова, В. Жирмунського, Ж. Женетта, Н. Зборовської, М. Ільницького, Р. Інгардена, І. Качуровського, Ю. Коваліва, О. Ковальової, В. Колкутіної, Н. Костенко, Г. Костюка, М. Коцюбинської, С. Кримського, В. Кузьменка, Л. Куценка, В. Кшевецького, Д. Ліхачова, О. Лосєва, Г. Мазохи, В. Мацька, М. Моклиці, В. Моренця, Я. Нагорного, Д. Наливайка, С. Павличко, Я. Поліщука, О. Потебні, Л. Починок, В. Пустовіт, О. Рарицького, Л. Тарнашинської, М. Ткачука, І. Франка, Т. Шестопалової, М. Хорошкова, К. Юнга та інших дослідників. Огляд сучасних, іноді суперечливих, поглядів на творчу спадщину митця дозволив відтворити цілісну картину літературного процесу в Україні першої третини ХХ століття та творчого феномена Миколи Вороного в ньому.

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає в тому, що *вперше* на основі аналізу художньої спадщини Миколи Вороного в українському літературознавстві:

- розкрито літературно-критичну рецепцію творчості Миколи Вороного як наукову проблему;

- з'ясовано джерела художнього світогляду, естетичні та культурні засади творчості митця;

- обґрунтовано естетичну цінність поетичних текстів, оригінальні художні знахідки автора в контексті модерної стилетворчості початку ХХ століття;

- досліджено систему символів у ліриці письменника;

- простежено театрознавчий дискурс культурного діяча;

- в епістолярії та публіцистиці Миколи Вороного виявлено соціопсихологічні домінанти, що є підґрунтям структурної, семантичної і стильової специфіки творів;

удосконалено:

- концептуальну стратегію поетики в контексті модерністського дискурсу на тлі історико-літературного та психологічного аспектів творчого процесу, мислительних рефлексій поета, що охоплюють мотиви і тематику його творів, особливості моделювання художньо осмислених життєвих явищ; схарактеризовано вплив літературних дискусій (І. Франко/М. Вороний, І. Франко/«молодомузівці», радяни/хатяни) на розвиток раннього модернізму в Україні та участь у ньому Миколи Вороного; окреслено реформаторські ідеї Миколи Вороного в концепції модернізму;

набули подальшого розвитку:

- теоретичні положення літературознавців (В. Агеєва, Т. Адорно, Г. Вервес, К. Вік, Т. Гундорова, М. Євшан, М. Ільницький, Ю. Ковалів,

В. Колкутіна, В. Кузьменко, В. Моренець, С. Павличко, Я. Поліщук та інші) щодо майстерності творення поезії в модерністському дискурсі;

– підходи у визначенні дефініції «модерністський дискурс» у межах нової естетики (як літературно-мистецький напрям, що в Україні не був монолітним, мав кілька етапів розвитку, розмежованих хронологічно та ідейно, протистояв народницькій літературі, заперечував її традиційність і канонічність, утверджував специфічні риси, які, хоч і відмінні тематично й ідейно від інших літератур, проте не суперечать їм;

– наукові обґрунтування реалізації синтезу мистецтв у символічній ліриці Миколи Вороного (музика, графіка, сценічний малюнок, архітектура), що збагатило українську літературу, наблизило її до кращих зразків західноєвропейської культури.

Теоретичне значення роботи полягає в удосконаленні знань про художній світ Миколи Вороного, його місце в контексті оновлення українського літературного процесу початку ХХ століття. Дослідження розширює теоретичні горизонти літературознавства, художньої критики та рецептивної естетики.

Практичне значення дисертації. Матеріали та результати дослідження можуть бути використані при читанні курсів лекцій з теорії та історії української літератури, вибіркового дисциплін літературного спрямування, для написання навчальних посібників з історії української літератури, різнопланових наукових робіт.

Особистий внесок здобувача полягає в систематизації широкого фактичного матеріалу в контексті української літератури. Усі теоретичні і практичні результати отримані дисертантом самостійно. Одна публікація апробаційного характеру надрукована у співавторстві, решта публікацій – одноосібні.

Апробація роботи. Дисертацію обговорено на засіданнях кафедри історії української літератури та компаративістики Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (протокол №5 від 26 грудня 2020 р.). Окремі аспекти дисертації оприлюднювалися у формі доповідей на наукових і науково-практичних конференціях різного рівня: *міжнародних* – VIII Міжнародна наукова конференція «Актуальні проблеми історичної та теоретичної поетики» (Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Кам'янець-Подільський, 13-14 жовтня 2017 р.); «Григорій Костюк та його доба» (Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Кам'янець-Подільський, 26-27 жовтня 2017 р.); «Художній вимір та історичні контексти життєтворчості Івана Огієнка»: до 100-річчя заснування Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Кам'янець-Подільський, 11-12 жовтня 2018 р.); «Actual Problems of Science and Education» (Будапештське Товариство культурного та наукового прогресу в Центральній та Східній Європі, Будапешт, 3 лютого 2019 р.); «Фольклор – стратегічний ресурс нації». Фольклорні читання (Інститут філології Київського національного

університету імені Тараса Шевченка, Київ, 18 квітня 2019 р.); «Україна і світ: політичні процеси у глобальному та регіональному вимірі» (Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Кам'янець-Подільський, 24 квітня 2019 р.); *всеукраїнських* – «Інноваційні методологічні стратегії вітчизняного літературознавства» (Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Кам'янець-Подільський, 18 лютого 2016 р.); Перша всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Канон Івана Огієнка у сучасній науковій парадигмі»: з нагоди 135-річчя від дня народження Івана Огієнка (Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Кам'янець-Подільський, 16 січня 2017 р.); «Українська та іноземні мови в початкових класах: Актуальні проблеми й інноваційні технології навчання» (Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Кам'янець-Подільський, 30 березня 2017 р.); «Запоріжжя в гуманітарному дискурсі» (Запорізький національний університет, Запоріжжя, 5-6 квітня 2017 р.); «Парадигма сучасної освіти XXI ст.» (Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Кам'янець-Подільський, 17-18 травня 2017 р.); Одинадцять *всеукраїнських* наукових фольклористичних читання, присвячені професору Лідії Дунаєвській (Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 18 травня 2018 р.); «Проблеми історичного та теоретичного осмислення філологічної науки в контексті реформування освіти в Україні» (Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Хмельницький, 15 листопада 2018 р.); «Політичні репресії в Радянській Україні у 1930-ті рр.» (Подільський державний аграрно-технічний університет, Кам'янець-Подільський, 21-22 листопада 2018 р.); «Проблеми національної ідентичності в українській та зарубіжній літературі» (Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Хмельницький 11-12 квітня 2019 р.); *регіональних* – «Постать Олесь Гончара в інтер'єрі епохи: до 100-річчя від дня народження» (Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Кам'янець-Подільський, 25 квітня 2018 р.); «Національно-патріотичне виховання дітей та молоді: історичний та психолого-педагогічний аспекти» (Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Хмельницький, 14 лютого 2019 р.); «Концептуальні проблеми розвитку мистецької освіти» (Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Хмельницький, 19-20 березня 2019 р.); «Манускрипти життя і творчості Романа Іваничука» (Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Кам'янець-Подільський, 15 травня 2019 р.), а також на щорічних науково-звітних конференціях викладачів та аспірантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (2017-2020).

Основні положення дисертації викладено в одинадцяти публікаціях, сім із яких – у наукових фахових виданнях України, одна – в закордонному виданні, три – апробаційного характеру (одна у співавторстві).

Структура й обсяг дисертації. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, підрозділів із висновками до них, загальних висновків, списку

використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи – 197 сторінок, із них – 171 сторінка основного тексту. Список використаних джерел містить 258 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми, окреслено стан вивчення проблеми, сформульовано мету дослідження, завдання, спрямовані на її реалізацію, визначено об'єкт і предмет, наукову новизну, методи роботи, її теоретичне і практичне значення, форми апробації результатів, структуру й обсяг дисертації.

Перший розділ «Літературно-критична й теоретична думка про життєтворчість Миколи Вороного» складається з трьох підрозділів, у яких проаналізовано методологічну систему і джерельну основу літературознавчої проблеми, життєтворчість Миколи Вороного як ідеолога українського модернізму.

У **підрозділі 1.1. «Методологічна система і джерельна основа літературознавчої проблеми»** розкрито теоретико-методологічні підходи в дослідженні генези та розвитку української модерністської літератури. Науковою основою дослідження модерністської поезії Миколи Вороного є праці В. Агеєвої, О. Білецького, Г. Вервеса, Т. Гундорової, М. Ільницького, І. Качуровського, В. Моренця, С. Павличко, Лесі Українки, І. Франка та інших дослідників. Чимало із них трактували літературний процес кінця ХІХ – початку ХХ століття, застосовуючи новітні теоретико-методологічні підходи. Так, Т. Гундорова у праці «Про-Явлення Слова. Дискурс раннього українського модернізму. Постмодерна інтерпретація» (1997) називає модернізм своєрідним явищем, вказуючи на ситуацію розриву, оприявлення колонізаційних процесів, котрі відчужують деякі традиції в літературі й створюють середовище опозиційності національної культури. Дослідниця вважає модернізм культурним інтертекстом, де автор і читач обопільно працюють над дешифруванням символів і значень.

Реформаторські ідеї Миколи Вороного увиразнюються у процесі розвитку світоглядної концепції та ідеологем українського модернізму. З'ясовано, що Микола Вороний був експериментатором, його поезія видозмінювалась відповідно до естетичних та жанрово-стильових систем (модернізму, авангардизму). Художня практика поета наражалась на опозицію супротивників, які не сприймали оновлене поетичне письмо, його образно-експресивні, метафоричні смисли.

У **підрозділі 1.2. «Життєтворчість Миколи Вороного: динаміка змін в умовах буття»** наголошено, що життєва доля Миколи Вороного і його творча спадщина потребують поглибленого переосмислення. Сучасник письменника Павло Андрієвський за правдиві спогади про Миколу Вороного одержав десять років сталінських таборів. Саме тому дослідження процесу розвою особистості й творчого таланту письменника є актуальним в сучасній науці про літературу.

Наставником і справжнім другом Миколи Вороного був Іван Франко. Вони творчо співпрацювали у виданнях «Житє і слово», «Зоря», «Громадський голос» і «Радикал». Саме в цей час утверджується громадянська позиція Миколи Вороного та формуються його естетичні смаки, що засвідчують факти причетності митця до заснування Української Центральної Ради, діяльність на посаді директора-режисера першого державного Національного театру.

В автобіографії письменник переконливо розповідав про пізнання ним світу, перші кроки входження в українську літературу. Завдяки знайомству з класиками української літератури М. Старицьким, І. Франком, М. Коцюбинським та власній творчій енергії, природному обдаруванню, твори Миколи Вороного були надруковані у відомих періодичних виданнях та альманахах. Його ім'я на початку ХХ століття стало широко відомим і в Наддніпрянській Україні, і в Галичині. Енергійний, ініціативний, сповнений ентузіазмом письменник на своєму життєвому шляху випробував себе у різних сферах діяльності та громадських справ (участь у кількох політичних партіях, режисер, актор, журналіст, видавець, мистецтвознавець, педагог у Львівській консерваторії, Харківському музично-драматичному інституті).

У підрозділі 1.3. «Микола Вороний – ідеолог українського модернізму: від «маніфесту» до «Української хати» з'ясовано, що ранній український модернізм поділений на умовні етапи: підготовчий (1894-1903), Львівський (1906-1909) та Київський (1909-1914). Кожен із них мав свої пріоритети. Так, перший період є часом філософських та стильових шукань, формування теоретичної бази (І. Франко, Леся Українка, О. Кобилянська, М. Коцюбинський); у другий – були актуалізовані передовсім естетично-формальні зацікавлення (І. Франко, «Молода Муза», Олександр Олесь, В. Щурат), третій період оприявнив культурологічні орієнтири (М. Євшан, «Будучність», коло «Української хати»). Модернізм в Україні задекларовано у «маніфесті»-зверненні Миколи Вороного до українських письменників.

У 1901 році на сторінках «Літературно-наукового Вісника» з'явилася відозва Миколи Вороного до творчих людей із Західної та Наддніпрянської України. Обстоюючи гасло «мистецтво задля мистецтва», першим проголосивши естетичні принципи модернізму в українській літературі, поет звернувся до українських письменників модерної «манери творчості» й запропонував подати свої твори до літературного збірника. Альманах «З-над хмар і з долин» вийшов у світ 1903 року й представив творчість кращих поетів та прозаїків Буковини, Галичини й Наддніпрянщини.

Микола Вороний усвідомлював, що українська література потребує бути вписаною в західноєвропейські філософський та культурний контексти. Він першим відважився йти оновленим шляхом поступу і кликав інших орієнтуватися на модерні течії і напрями. Такий феномен позначаємо терміном «психопоетика», де основною цінністю визнано внутрішній світ письменника, який вільно, без будь-яких обмежень та цензури обирає способи художнього зображення людини і світу.

Другий розділ «Жанрово-стильові та ідейно-художні особливості лірики поета» представлено трьома підрозділами, в яких проаналізовано жанрово-стильове новаторство лірики поета, оновлення поетичної форми, композиційних, стилетвірних елементів у віршах та ліро-епосі Миколи Вороного, розкрито на конкретних прикладах поетику символів у його ліриці.

У підрозділі **2.1. «Жанрово-стильове новаторство лірики Миколи Вороного»** обґрунтовано жанрово-стильові трансформації у творчості поета – зачинателя української модерної лірики. Літературознавчу проблему аналізуємо з позицій його сформованої світоглядної культури, зацікавлення новітньою європейською літературою. Виявлено, що окремі елементи зазнали жанрово-стильових модифікацій, які вплинули на характерні особливості побудови сюжетно-композиційної, мовленнєвої структури, на засоби образотворення, стильову поліфонію. Абстрагуючись від реальності, письменник оновив жанрово-стильові, ідейні й тематичні компоненти лірики, збагатив українську культуру новаторським підходом до творення поезій, яким притаманне настроєве нюансування, символічна образність. Окремі поетичні твори своєю композиційною та образотвірною версифікацією суголосні з західноєвропейським письменством початку ХХ століття.

Жанрово-стильове новаторство зачинателя нового літературного процесу в Україні було продиктоване світоглядною культурою Вороного, сформованою західноєвропейськими впливами. Автор розумів призначення мистецтва слова – будити у свідомості читачів патріотичні почуття, не прямолінійно, а метафорично закликав кожного гартувати свої сили, обнадійливо вірив у кращі прийдешні дні. Митець-новатор не лише закликав оновлювати літературний процес, а й сам був творцем модерністської естетики початку ХХ століття.

Новаторство у творчості Миколи Вороного насамперед полягає в його розумінні переваги стилетвірного елемента, домінування естетичного критерію в поетичній творчості. Означені чинники невіддільні від психосвіту автора зі сформованим світоглядом, котрий у модерністських поезіях задекларував розуміння філософської парадигми світу і людини в ньому.

У підрозділі **2.2. «Оновлення поетичної форми, композиційних, стилетвірних елементів у віршах та ліро-епосі Миколи Вороного»** з'ясовано, що письменник збагатив українську культуру новаторським підходом у творенні лірики, позначеної синкретизмом – поєднанням медитативності, високого мистецтва слова з емоційно-інтуїтивним та інтелектуальним аспектами, поглибленою символічною образністю. Версифікаційна майстерність Миколи Вороного оприявлена в естетичних компонентах ліричного тексту, інших факторах художнього вираження.

Триптих «Мандрівні елегії» написано октавами, причому кожен твір циклу складається з п'яти однакових силабічних строф. У віршах майстерно реалізовано романтичні візії тревелогів – своєрідного уявного пошуку ліричним героєм кращої долі через «зазирання» в далекі краї з думкою покинути батьківщину, яка стала незатишною, завдає жалю і не може

вилікувати зболену душу, що й акцентовано в завершальній поезії триптиха. У поемі «Євшан-зілля» виразні екзистенційні елементи – настрої самотності, туги, печалі, смутку, пригніченості. Такий стан душі співзвучний філософії екзистенціалізму, людина потрактowana як духовна істота, що шукає своє місце у світі. Вибір ліричного героя у Миколи Вороного – це пошук свободи життя і творчості.

Естетична насолода від поетичного слова Миколи Вороного базується на художніх способах виховання синівської любові до всього рідного: батьківського порога, прадавніх християнських цінностей, любові до батьківщини, і, звичайно, мистецтва, особливо ж художньої літератури. Зразками високого мистецтва є поезії Миколи Вороного «В сяйві мрій», «Мавзолей», «В студії». Стильовий прийом паралельного зображення явищ природи і буття людини художньо втілено у вірші «Наместо». Композиційний центр зміщено на мотивний та емоційний контрасти. Дихотомія образної семантики підсилює контрастність, увиразнюючи потребу розв'язання філософської проблеми любові та ненависті, через гармонію/дисгармонію внутрішнього світу героя і явищ природи.

У підрозділі 2.3. «Поетика символів у ліриці письменника» простежено активне звернення Миколи Вороного до символізації як образно-тропеїчного прийому для позначення уявних, абстрактних чи конкретних понять і явищ. Аперцепційні символи синтезують інтелектуальну рефлексію, внутрішній світ ліричного героя і, безумовно, співвіднесені із внутрішнім світом автора, оскільки голос ліричного героя – це водночас голос автора, його втілення творчого задуму. Лірика Миколи Вороного засвідчує, що аперцепція слова-символу в художній структурі є алегоричною, адже слово-алегорія моделюється й розкодовується інтелектуально.

Микола Вороний часто звертався до образного осмислення астральних термінів: сяйва сонця, зір, місяця, а також протилежного небу концепту землі. Останній увиразнено синонімами край, гора, дорога, шлях, пустеля та ін. Для автора сонце є основоположним концептом світу, домінантним божеством, що дарує життя землі. Моделюючи образ сонця, автор антропологізував його, трактуючи небесне світило як живу істоту.

Рослинний світ у поезії Миколи Вороного теж символічний. Так, у вірші «Хмари» квіти відтворюють подієвий ряд, означуючи нездійсненні сподівання ліричного героя. Риторичним запитанням автор увиразнив психологічний паралелізм: як квітка не може протистояти грозі, бурі, так людина не завжди спроможна встояти перед суворими викликами долі. Для підсилення образу поет застосував градацію: «Вітер гуде-завиває, / Гілля зелене ламає, / Цвіт молодий обриває – / Цвіт навесні!...». Флоролексемі-символи у поетичних текстах Миколи Вороного створюють мікрополя, словесний ландшафтний дизайн, на якому «розкошує» образний світ української модерністської поезії початку ХХ століття. Так, символом довголіття є сонячна хризантема у вірші «Лист»; лілеї в однойменному вірші уособлюють світлі дівочі почуття, вроду, красу. Поліфонічні образи-символи квітів корелюють із явищами природи («Балада моря»), підсилюючи

психологічний настрій – піднесений чи розвирований – ліричного героя для виразнішої передачі експресії, асоціативної картини в індивідуально-авторському символічно-модерністському потрактуванні.

У поезії Миколи Вороного є й символи орнітологічного плану. Так, образ пташки винесено у заголовок вірша «Соловейко», де вона символізує радість від приходу весни, оптимізм, мажорний, бадьорий настрій, контрастуючи з настроями ліричного героя. У вірші «Скрипонька» семантичний образ чайки піднесено до символу матері-України. Символізація орнітологічних образів у художньому тексті розкриває антитетичне ставлення людини до природи, заглибленість в українську міфологію, а звідси і поділ птахів на світлих (божих) і темних (нечистих).

Розмаїття системи символічних образів свідчить про знання поетом міфології, усної народної творчості, а також – неординарність творчого мислення, занурення поета у світ фантазії.

У третьому розділі «Театрознавча, епістолярна та публіцистична спадщина Миколи Вороного» репрезентовано три підрозділи, де проаналізовано театрознавчу, епістолярну та публіцистичну творчість Миколи Вороного під оглядом його ідейно-художніх концептів і в модерністському, й у традиційному дискурсах.

Підрозділ 3.1. «Театрознавчий дискурс письменника» розкриває літературно-критичний доробок автора, зокрема значну кількість статей і рецензій із театрального життя. Праці Миколи Вороного оприявнюють його світоглядні настанови, погляди на діяльність національного театру, літературну спадщину українських драматургів. Творчість Вороного-критика різножанрова – нариси, статті, рецензії на вистави і драматичні твори. У його критичних студіях майстерно проаналізовано життя театру початку ХХ століття, увиразнено естетичну роль мистецтва слова, сценічної діяльності українських труп. Він прагнув наблизити розвиток українського театру до кращих зразків європейської культури у річищі модерних художніх тенденцій.

Своєю літературною і театральною діяльністю Микола Вороний намагався долучити українське мистецтво до європейських та світових надбань. Він був добре обізнаний із творчістю Бодлера і Шеллінга, Верлена і Шопенгауера, Адлера та Спінози. Не менш важливим фактором формування внутрішньої культури поета була його співпраця з корифеями українського театру Марком Кропивницьким, Миколою Садовським, Панасом Саксаганським, Михайлом Старицьким. За час перебування у складі мандрівних театральних труп Микола Вороний зсередини пізнав ази сценічної майстерності, згодом обґрунтовані в низці театрознавчих студій: «Пензлем і пером», «Режисер», «Сергій Васильківський», «Театр і драма», «Театральне мистецтво і український театр», «Український театр у Києві». На початку ХХ століття театральний критик друкував свої огляди, рецензії у таких виданнях, як «Дзвін», «Засів», «Зоря», «Рада», «Сяйво», «Українська муза», «Українська хата» та ін. Театральна критика Миколи Вороного, спрямована на осмислення культурних здобутків українського театру кінця

XIX – початку XX століття, містила ґрунтовну оцінку театральної діяльності, тогочасних сценічних постановок, увиразнюючи універсальність впливу на художню майстерність драматургів й акторів.

У підрозділі 3.2. «Епістолярій як віддзеркалення ідейно-художніх поглядів письменника» з'ясовано, що до епістолярної творчості Микола Вороний підходив виважено, враховуючи історичну зумовленість способів вираження національного й особистісного. Для нього важливим було зберегти історичну пам'ять і національну самоідентифікацію. Ідейно-естетичні, художні, філософські погляди поет відверто висловлював у листуванні з адресатами. Він залишив для історії свідчення про те, як своєю художньою практикою намагався модернізувати літературний процес в Україні. Так, із листа Миколи Вороного до О. Білецького дізнаємося, що під впливом матері він у дитячі роки пройнявся релігійними почуттями. Однак, навчаючись у гімназії в Ростові-на-Дону, письменник захопився ідеями М. Драгоманова. Це були перші ознаки формування світогляду Миколи Вороного-ідеаліста, юного романтика, що цікавився політикою, ідеологічними доктринами того часу, вважаючи їх основоположними силами, що забезпечать позитивні зрушення, сприятимуть суспільно-історичному розвитку, прогресу на шляху демократизації. Листування Миколи Вороного з І. Франком сприяло розумінню та сприйняттю політичних поглядів М. Драгоманова. Відтак Микола Вороний зацікавився соціалістичною ідеологією, про що свідчать його переклади віршів «Варшав'янка», «Марсельєза», «Інтернаціонал». Екзистенційна контрастність «Я» поступилася зовнішнім чинникам у формуванні світогляду письменника. Під впливом новітніх філософій та ідеологій він намагався «згуртувати» у власній свідомості різні концепції, несумісні ідеали, що логічно призвели його до внутрішнього роздвоєння.

До епістолярних співрозмовників Миколи Вороного належав і М. Грушевський: у фонді 1235 Центрального державного історичного архіву України в Києві зберігається 27 листів Миколи Вороного до М. Грушевського, що їх поет написав упродовж 1895-1912 років. Свої ідейно-естетичні, художні погляди письменник викладає у листах поряд зі згадками про комедію «Учитель» І. Франка, інсценізовану повість «Записки божевільного» М. Гоголя та ін. Таким чином, у листах Микола Вороний аналізував мистецько-культурне життя Галичини кінця XIX століття, водночас атрибутуючи потребу самоусвідомлення особистості через почуття екзистенційного протистояння. У листі до М. Коцюбинського, подаючи адресатові інформацію про свій побут у Львові, він зазначив, що саме там відчув розкрилля душі, різні вектори власного буття. Епістолярій Миколи Вороного має виразно діалогічний характер, що дає підстави говорити про комунікативно-розповідну форму його листування, в якій увиразнюється образ автора, розкриваються шляхи формування його ідейних та художніх поглядів.

У підрозділі 3.3. «Літературні та суспільні концепти національного відродження у публіцистичній спадщині Миколи Вороного» простежено

різновекторність публіцистичних тем письменника на тлі оновлення літературного процесу в Україні кінця XIX – початку XX століття. Його публікації відзначаються незвичайною структурою, складною системою монтажно об'єднаних мікротем і підтем. У публіцистиці Миколи Вороного яскраво виявився хист письменника-трибуна, літератора, що запальним словом закликав співвітчизників будувати нове життя на засадах демократичного централізму; в ній увиразнюються події епохи помежів'я століть і враження від них, розкрито творчу і громадську співпрацю митця, дискусії з його сучасниками, настроєві і смислові контенти, а також концепти, позначені маркерами ментальності. У цьому контексті проаналізовано статті «Михайло Грушевський. Історія України», «З споминок про М. Костомарова», «Пам'яті В. Белінського», «Політичний хамелеон», «Михайло Комаров», «Перша зустріч з Іваном Франком» Миколи Вороного. Його стаття «З споминок про Костомарова», надрукована в «Зорі» 1895 року (№14), репрезентує не власне спогади про письменника, а відгук на статтю сучасника – добродія Палімпсестова, надруковану у реакційно-консервативному журналі «Русское обозрение» (Москва). Миколу Вороного вразив не так тенденційний підхід Палімпсестова про вигадане «приятелювання» з М. Костомаровим, як очорнення українського козацького руху. Так національний концепт у публіцистиці Миколи Вороного виявляє актуальні світоглядні, політичні, культурологічні погляди автора на історичний розвиток українського державотворення.

Письменник удосконалював свій творчий хист в архітектоніці тексту, в шляхах і способах просвітницького пропагування української культури, рідної мови через засоби масової інформації. Його матеріали були актуальними, з виразними національними маркерами, передавали настрої історичної доби, передреволюційної епохи в царській Росії. Вороний-публіцист і літературний критик у 1911 році в газеті «Рада» опублікував низку праць, у яких аналізував монументальну «Історію України» М. Грушевського, оприлюднив фейлетон «Політичний хамелеон». У ґрунтовних статтях він толерантно, спокійно, виважено, послідовно давав свою оцінку культурно-історичному, політичному, творчому рухові в Україні початку XX століття, виявляючи оригінальну манеру письма, думки, позиції, переконання, адекватно характеризував час, суспільство, літературні процеси. Його публіцистичні твори, написані професійно, були доступними і зрозумілими навіть пересічному читачеві.

У **Висновках** узагальнено основні положення дослідження.

На підставі аналізу творчості Миколи Вороного в контексті модерністського дискурсу окреслено творчу постать письменника, поезії якого належать до кращих зразків західноєвропейської літератури кінця XIX – початку XX століття. Захопившись філософією Ф. Ніцше, А. Шопенгауера, С. К'єркегора, ознайомившись у Відні та Польщі з новою культурою, Микола Вороний уніс новий струмінь в українську поетичну версифікацію, оновив текстотвірні елементи в ракурсі жанрово-стильових модифікацій, сюжетно-композиційну структуру, засоби образотворення.

Поезіям властива класична чіткість вислову. Канонізовані форми виявляють європейську освіченість автора. Вивчення проблеми жанрово-стильового новаторства письменника дозволило простежити його життєві принципи і переконання, розкрити світоглядну культуру, обґрунтувати зацікавлення новітньою європейською літературою.

Простежено літературно-критичну рецепцію творчості Миколи Вороного як наукову проблему. Доведено, що В. Агеєва, Л. Білецький, О. Білецький, Т. Гундорова, В. Моренець, С. Павличко, І. Франко та інші по-різному трактували процеси зародження і розвитку модернізму в українській літературі. Методологічна система і джерельна основа літературознавчої проблеми переконує, що з часу проголошення незалежності нашої держави літературознавці переакцентували вектори дослідження творчості Миколи Вороного – засновника модерністського напрямку в Україні. Поляризація ставлення знайшла вираз у працях чільних українських літературознавців, як в Україні, так і поза її межами. Так, Т. Гундорова, застосовувавши різноманітні сучасні теорії, підходить до аналізу модернізму в аспекті постструктуралістської деконструкції, постмодерного синтезу психоаналізу, феноменології і семіотики тексту. С. Павличко констатувала, що модернізм 20-х років був позбавлений європейських впливів, став дискурсом пролетарського мистецтва, а відтак у такому контексті вона розглядала проблему європеїзму й антиєвропеїзму. Проте дослідження модернізму в діаспорі було позбавлене тягару радянських канонів. Безпосередні контакти із західними літературами Е. Андієвської, В. Вовк, М. Ревакович, Ю. Тарнавського та інших, їхні модерністські пошуки знайшли вираз у дослідженнях О. Астаф'єва, М. Жулинського, В. Моренця, П. Сороки, М. Ткачука та ін.

У процесі аналізу літературно-критичної рецепції творчості Миколи Вороного помітним є той факт, що поет приділяв значну увагу ідейно-естетичним параметрам вірша, версифікаційній формі, підсилюючи й оновлюючи модерністську традицію західноєвропейської літератури на українському ґрунті. Мистецьке оновлення поета підтримали його сучасники Л. Білецький, В. Дорошенко, С. Русова, О. Саліковський, М. Струтинський, І. Франко, Г. Чупринка та інші. Поетичний розквіт таланту Миколи Вороного припадає на перші два десятиліття минулого століття, коли він захопився модернізацією літературного процесу. Поповнивши ряд українських символістів, митець закликав українських письменників йти його шляхом, по-філософськи осмислювати світ за законами краси. У своїй художній практиці поет моделював естетику символів через відтворення динамічного буття у ракурсі минулого з проєкцією на сучасну добу.

З'ясовано джерела художнього світогляду, естетичні та культурні засади творчості митця. Розглянуто формування світогляду письменника у змінному режимі темпоральності. Аналіз життєтворчості крізь призму динаміки змін в умовах історичного буття сприяв поглибленому вивченню специфіки формування світогляду поета, а також різних поглядів дослідників на життєвий і творчий шлях Миколи Вороного. Визначено, що кожен

дослідник підходив до аналізу проблеми по-своєму, однак за основу брав автобіографію поета, датовану 1928 роком, де зазначено: на становлення світоглядної культури митця впливали родинне виховання, розповіді діда Павла, чарівна природа Слобожанщини, «русько-українське» (за словами автора) оточення. Значною мірою цьому сприяло і романтизоване оточення юнака, на формування естетичних поглядів якого мав визначальний вплив І. Франко.

Досліджено майстерність письменника-модерніста у творенні нової української літератури. Процеси інтелектуалізації та реформування українського письменства, започатковані Миколою Вороним, надавали динамічної енергії і були своєрідним силовим полем для розвитку раннього модернізму в Україні останніх років XIX – перших десятиліть XX століття.

Обґрунтовано естетичну вартість поетичних текстів, оригінальні художні знахідки автора в контексті модерної стилетворчості початку XX століття. Аналіз творчої практики поета переконує, що модернізм пройшов кілька етапів, народжувався і розвивався у непростих політичних та соціальних умовах царської Росії, і врешті у 20-х роках був зупинений більшовицьким диктатом, підлягав суворій цензурі і переслідуванню. Отже, український модернізм, на жаль, залишився незавершеним, незреалізованим проєктом з кінця 20-х до середини 80-х років минулого століття. Причинами цього були не лише внутрішні, а й зовнішні суспільно-історичні збурення (революції, Перша світова війна, національно-визвольна-боротьба 1917-1920 рр., прихід до влади більшовиків, які не визнавали модерністського напрямку в літературі). Українські модерністи – носії нової естетики – здійснювали спробу поєднати естетичні принципи з національною ідеєю. На відміну від народників, вони не абсолютизували національну ідею, а обрали власну пронаціональну орієнтацію. Такий шлях був нетиповим для західноєвропейських літераторів, але близький їхньому світоглядові. Нові стильові тенденції в тогочасній літературі модернізували літературний та загалом культурний процеси.

Охарактеризовано жанрово-композиційні, стильові та ідейно-тематичні особливості лірики Миколи Вороного. Відтак констатуємо, що новаторство поета лежить у площині наповнення віршового тексту естетизмом. Розкриття проблеми жанрово-стильового новаторства письменника дозволило простежити творчий процес у пошуку ідеальних ключових мотивів і настроїв, загострити увагу на життєвих принципах і переконаннях автора. Жанрово-стильове новаторство зачинателя української модерністської поезії проаналізовано в контексті його світоглядної культури, зацікавлення новітньою європейською літературою. Модерністські вірші виявляють ознаки імпліцитності (прихованості), автор і читач взаємодіють у процесі розкодування смислів, символів, підтексту, контексту, свідомо прихованих автором («Вечірні акорди», цикл «Мандрівні елегії»).

Схарактеризовано естетичний простір символу в ліриці письменника. Його поезії, написані в міфологічно-символічному ключі, оприявнили тип світобачення і світовідчуття, сформований українським народом під впливом

міфологічних уявлень, текстів Святого Письма, фольклорних традицій. У доробку творця українського поетичного модернізму виокремлюємо символи, серед яких – астральні, орнітологічні, рослинні знаки, а також образи батьківщини, рідної землі, України. На нашу думку, система «символічного космосу» Миколи Вороного дала потужний поштовх розвитку українського модернізму.

Досліджено ідейно-художні та культурологічні погляди Миколи Вороного в його театрознавчій, епістолярній та публіцистичній спадщині. Виявлено, що епістолярій письменника має ознаки діалогічності. Листування впливало на формування ідейних та світоглядних принципів письменника, наративну й комунікативну стратегії, розкривало образ автора, його психологічні ознаки в розумінні та сприйнятті довкілля, ставленні до соціуму. Ідейно-художні концепти, атрибутовані в листах, засвідчують тяжіння адресанта до модернізму (листи до М. Коцюбинського, М. Старицького, І. Франка). Національний концепт у публіцистиці Миколи Вороного виявляв його актуальні світоглядні, політичні, культурологічні погляди на історичний розвиток українського державотворення.

Узагальнено цінність художньої спадщини письменника, з'ясовано місце й роль Миколи Вороного в українському літературному процесі початку ХХ століття. Самобутня лірика Миколи Вороного забезпечила авторові провідне місце серед українських модерністів кінця ХІХ – перших десятиліть ХХ століття. Художня практика поета в контексті модерністського дискурсу репрезентує оригінальні зразки української літератури, естетичні чинники якої суголосні з кращими зразками західноєвропейської поетичної культури. Творча спадщина Миколи Вороного – автора знаменитої поезії «За Україну!» – і сьогодні «працює» на розбудову демократичної, суверенної Української держави, збагачення національного мистецтва.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ **Публікації у наукових фахових виданнях України**

1. Осяк С. Постать Миколи Вороного на перетині літературних дискусій початку ХХ ст. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2017. Вип. 45. С. 166-169.
2. Осяк С. Ідейно-естетичний дискурс епістолярію Миколи Вороного. *Актуальні проблеми української літератури і фольклору: наук. зб.* Вип. 26 / редкол.: В. А. Просалова (відп. ред.) та ін. Вінниця: ДоНУ імені Василя Стуса, 2018. С. 152-164.
3. Осяк С. Літературно-критична рецепція творчості Миколи Вороного. *Філологічний дискурс: зб. наук. праць* / гол. ред. В. П. Мацько. Хмельницький: ХГПА, 2018. Вип. 8. С. 82-95.

4. Осяк С. Композиційні, стилетвірні й ідейно-тематичні елементи лірики Миколи Вороного. *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 7. Т. 2. Ужгород: УжНУ, 2019. С. 133-139.

5. Осяк С. Листи як віддзеркалення еволюції життя і творчості Миколи Вороного. *Філологічний дискурс: зб. наук. праць*. Хмельницький: ХГПА, 2019. Вип. 9. С. 137-147.

6. Осяк С. Літературні та суспільні концепти національного відродження в публіцистичній спадщині Миколи Вороного. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Літературознавство* / за ред. д. ф. н. М. П. Ткачука. Тернопіль: ТНПУ, 2019. Вип. 50. С. 83-96.

7. Осяк С. Українська література на зорі утвердження модернізму. *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 8. Т. 1. Ужгород: УжНУ, 2019. С. 121-124.

Наукова публікація в закордонному виданні

8. Осяк С. Жанрово-стильове новаторство у творчості Миколи Вороного. *Science and Education a New Dimension: Filology. VI (55). Issue 189*. Budapest: Of Society for Cultural and Scientific Progress in Central and Eastern Europe, 2019. S. 42-45.

Наукові публікації апробаційного характеру

9. Починок Л. І., Осяк С. В. Життя і творчість Миколи Вороного на тлі родинного оточення письменника. *Слово і час*. 2018. №10. С. 48-54.

10. Осяк С. Поетичне кредо Миколи Вороного. *Збірник наукових праць молодих вчених Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Кам'янець-Подільський: К-ПНУ ім. Івана Огієнка, 2018. Вип. 9. С. 82-83.

11. Осяк С. Образно-стильова система поезії Миколи Вороного. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів: у 3-х томах*. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. Вип. 18. Т. 3. С. 84-85.

АНОТАЦІЯ

Осяк С. В. Творчість Миколи Вороного в контексті модерністського дискурсу. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.01.01 «Українська література». Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки України, Тернопіль, 2021.

У дисертації здійснено комплексний аналіз художньої творчості поета-модерніста першої чверті ХХ століття Миколи Вороного. Об'єктом дослідження є найпрезентативніша лірика українського письменника, змодельована в аспекті модерністського стилю. Означений стиль протиставляв себе традиції і демонстрував нові засоби художнього

відтворення дійсності. Наукова новизна дисертаційної роботи полягає в тому, що на основі аналізу творчості Миколи Вороного в контексті модерністського дискурсу виокремлено й схарактеризовано основні складники моделювання художнього світу; обґрунтовано естетичну цінність поетичних текстів, оригінальні художні знахідки автора в контексті модерної стилетворчості початку ХХ століття. З'ясовано джерела художнього світогляду, естетичні та культурні засади творчості Миколи Вороного. Розкрито літературно-критичну рецепцію творчості письменника як наукову проблему. Досліджено систему символів у ліриці письменника. На підставі аналізу епістолярної та публіцистичної спадщини Миколи Вороного виявлено соціопсихологічні доміанти, що є підґрунтям структурної, семантичної і стильової специфіки поетологічних складових художності митця.

Ключові слова: жанр, модернізм, символізм, стиль, світогляд, лірика, композиція, епістолярій, публіцистика.

SUMMARY

Osyak Svitlana. Mykola Voronyi's Literary Works of in the Context of Modernist Discourse. – Manuscript.

Thesis for obtaining a scientific degree of Candidate of Philological Sciences, speciality 10.01.01 – Ukrainian literature. Ternopil National Volodymyr Hnatiuk Pedagogical University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Ternopil, 2021.

The systematic, complex analysis of the first quarter of the twentieth century modernist poet Mykola Voronyi's artistic creativity has been carried out in the dissertation. The object of the research is the most representative lyric of the Ukrainian writer, modeled in the aspect of modern style. This style contrasted itself with traditions and demonstrated new means of artistic reality reproduction. The scientific novelty of the thesis is that being based on the analysis of Mykola Voronyi's literary works in the context of modernist discourse, the basic components of the artistic world modeling are characterized and distinguished: the aesthetic value of poetic texts, the author's original artistic finds in the context of the modern artwork of the early twentieth century have been substantiated. The sources of Mykola Voronyi's artistic outlook, aesthetic and cultural foundations of creativity have been found. The literary-critical reception of Mykola Voronyi's creativity as a scientific problem has been revealed. The system of symbols in the writer's poetry has been explored. Based on the analysis of M. Voronyi's epistolary and journalistic heritage, social and psychological dominants have been found, which were the bases of structural, semantic and stylistic specificity of the poetic components of writer's artistry.

Theoretical and methodological basis for the creation of modernist poetry at the beginning of the twentieth century has been determined, the time of Mykola Voronyi's active creativity. It has been specified that Ivan Franko had a positive influence on the formation of Mykola Voronyi's aesthetic views. It has been proved that the artist updated the modernist tradition of Western European

culture on the Ukrainian soil. The mentioned renewal has been supported by his contemporaries I. Franko, H. Chuprynka, S. Rusova, L. Biletskyi, V. Doroshenko, O. Salikovskiy, M. Strutinskyi and others. In emotional admiration, the author expressed the aesthetics of the dynamic life symbols, expressing historical parallels through the prism of the image of the past with a projection to the present day, the spiritual openness of the nature.

Poet's modeling of symbolic lyrics, coordinates of his sensory-emotional spheres, disparities of associative-dreamed substances and reality have been illuminated. It is emphasized that Voronyi constantly cared about updating, expanding thematic, creative motives and ideological horizons of poetry under the laws of beauty, was constantly searching for new artistic forms, his innovative approach to the creation of poetry enriched the Ukrainian literature of the twentieth century.

Voronyi's poems have a semantic and symbolic core, they demonstrate it in all the language-expressive means, which distinguish the beauty of the word, carry aesthetic decoration, parallel characters ("To the Sea"). The peculiarity of the lyric verse as a sign of genre emotionality of the content, enhanced by artistic means has been accentuated. Modernist poetry bears signs of simplicity (concealment), they are encrypted. The recipient of the lyrical work is invited to work together with the author-addresser on a poetic work message. The latter is interpreted by deciphering the context, the subtext in order to find and read the semantic sphere that is deliberately hidden by the author in the depths of the text matrix ("Evening Chords"). It has been found that the poet turned to various genre types of lyrics: elegy, ballad, legend, lyrical poem, poetry grotesque, verse humor, song, lyric and epic composition (poem), sonnet, poetic obituary, poetry devotion and epigrams.

The perceptive symbols synthesize intellectual reflection, the inner world of the lyrical hero, and, of course, are closely related to the inner world of the poet, since the voice of the lyrical hero is at the same time the voice of the author, the embodiment of the creative idea. It is proved that Mykola Voronyi's poetry is bright, emotionally inspired by deep meaningfulness, imagery, Christianity and pre-Christian mysticism embodied in symbols. The latter demonstrate the signs of the modernist, which are the inner essence of a particular work, as well as the author's view is accepted. The diversity of the symbolic names system testifies to the poet's knowledge of mythology, folk art, as well as the extraordinary creative thinking, immersion in the world of fantasy.

Analyzing the theatrical performance, Mykola Voronyi constantly pointed out the role of actors in modeling a work of art by means of clear expression and action of characters. It is revealed that in the course of correspondence there is a communicative-narrative strategy that reveals author's image, his inner culture, understanding and perception of the world as it is, and also postulates the formation of the literary ideological and artistic perspectives. The latter are attributed to the letters, which testify the attraction of the addressee to modernism, although the author did not abandon to write works, are prone to populist tradition. The literary-artistic and journalistic works of the master of the word are uncovered in terms of the author's ideological and artistic views, his creative approach to the

modeling of tradition and innovation. It is proved that the writer considered Ukrainian culture as a part of foreign culture, and the closest to our state – the culture of Western Europe.

It has been found out that the figure of a poet, one of the first apologists of modernist aesthetics, differs among other poets of early Ukrainian modernism, primarily by a kind of artistic talent and a leading literary position. The disclosure of the problem of writer's genre-style innovation made it possible to trace the process of the emergence of the key motives and moods in writer's creative mind, as well as – in his life principles and beliefs. Genre and stylistic innovation of the Ukrainian modern poetry initiator has been analyzed in the context of his prevailing philosophical culture, interest in the latest European literature. It is revealed that Voronyi's poetry is written with a bias on the best examples of Western European literature of the late XIX – early XX century. Being captured by the philosophy of Nietzsche, Schopenhauer, Kierkegaard, getting to know in Vienna and Poland a new culture, he introduced a new jet into Ukrainian poetic versioning, updated text-based elements in terms of genre and stylistic modifications, peculiarities of the plot composition, speech structure, means of fiction, and stylistic polyphony. The poet showed a tendency to the classical clarity of the expression, canonized forms, fully revealing the European education.

Key words: genre, modernism, symbolism, style, outlook, lyric, composition, epistolary, journalism.

Підписано до друку 10.03.2021.
Формат 60x 84/16. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсетний 80 г/м². Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Зам. № 03/21/2-1

Віддруковано у видавничому центрі "Вектор"
46018, м. Тернопіль, вул. Львівська, 12,
Тел. +38 (097) 988-53-23

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ТР № 46 від 07 березня 2013р.
ФОП Осадца Ю.В.